

Maar weinig choreografen krijgen het voor elkaar: een componist iets over zijn eigen muziek leren. Anne Teresa De Keersmaecker deed het al met een van haar eerste werken. Het is niet ondenkbaar dat Steve Reich ook het nodige heeft opgestoken van *Rain* (2001), een hoogtepunt in het oeuvre van de Vlaamse.

# Ode aan de regen

TEKST Francine van der Wiel

**E**en choreografie die je aan je stoel genageld doet zitten. Pure dans die je complexe muzikale structuren doet 'zien', een voorstelling waarvoor je, direct na het vallen van het doek, de neiging krijgt te gaan rondbellen: ga dit zien! Hoe vaak komt dat voor?

Antwoord op deze retorische vraag: niet vaak, zelden. Maar soms, eens in de zoveel jaar, gebeurt het. Zo zette William Forsythe met zijn Ballett Frankfurt in 1987 het toen nog gloednieuwe Muziektheater onder stroom met *Artifact*. Stuitend van opwindend kwam het publiek de zaal uit. In datzelfde jaar veroorzaakte Wim Vandekeybus met zijn debuutchoreografie *What the Body Does Not Remember* een soortgelijk effect. Anne Teresa De Keersmaecker verblufte al met haar eerste stappen op het choreografenpad (*Fase en Rosas danst Rosas*, uit 1982 en 1983). En in 2001 hypnotiseerde zij het publiek met *Rain*, haar choreografische antwoord op *Music for 18 Musicians* van Steve Reich, een compositie voor viool, cello, twee klarinetten en basklarinetten, vier vrouwenstemmen, vier piano's, drie marimba's, twee xylofoons en een metallofoon. In Rotterdam, waar de Nederlandse première plaatsvond, heerste na afloop een opgetogen sfeer, alsof de toeschouwers zich hadden gelaafd aan een wonderlijk elixer.

## DE KEERSMAECKER OP HAAR BEST

Een toverdrank in rozetinten, met cirkels, spiralen en radialen, bewegingsfrasen die verdubbelen, nog verder vermenigvuldigen, versnellen of vertragen, stilvallen, zich omkeren, naderbij komen, zich verwijderen compact of ruimte bestormend zijn, zich spiegelen en verdelen over de tien dansers (zeven vrouwen en drie mannen), van man

naar vrouw overslaan en alle variaties die de choreografe heeft kunnen peuren uit twee centrale bewegingsfrasen.

*Rain* is De Keersmaecker op haar best, op haar grondigst, op haar meest esthetisch ook: de kostuums in alle schakeringen tussen huidkleurig en hardroze zijn van de hand van niemand minder dan Dries van Noten, en het al even oogstrelend toneelbeeld is van Jan Versweyveld, die de speelvloer omzoomde met een halve cirkel van glanzende koorden; een doorzichtige begrenzing met de suggestie – die aan het einde wordt ingelost – van vloeibare beweeglijkheid. Een regengordijn, zo u wilt. Versweyveld tekende ook voor het beeldschone lichtontwerp, dat de verglijdende kleuren en stemmingen van dans en muziek versterkt.

Bij vlagen is *Rain* ook De Keersmaecker op haar luchthartigst, met veulenachtige sprongen en speelse samenwerking tussen zeven vrouwen en drie mannen.

## TWEE GROTE LIEFDES

*Rain* werd destijds direct herkend als een topwerk in het oeuvre van De Keersmaecker. Met *Creatie 2001* (zoals de werk- en ondertitel luidde) keerde zij – na enige, niet alle even succesvolle, experimentele omzwervingen waarbij ze dans met onder andere tekst confronteerde – terug bij twee grote liefdes: de pure dans en de Amerikaanse componist Steve Reich.

Diens specifieke benadering van 'minimal music' was bij het prille begin van haar loopbaan al een inspiratie voor de Vlaamse. Met *Fase, Four Movements to the Music of Steve Reich* brak zij in 1982 (ze was toen net 22!) internationaal door. In de tussenliggende jaren, waarin zij met een grote verscheidenheid aan muziekstijlen choreografeerde, koos zij nog twee keer voor Reich: in 1997 in *Just Before*, een jaar later in *Drumming*.

Met name dat laatste werk verraadde eveneens een grote affiniteit met de muziek van Reich. En net als Reich, die het strenge minimalisme van de jaren zeventig en tachtig een steeds ruimere interpretatie gaf, had De Keersmaecker in de loop der jaren steeds meer vrijheid en ruimte gevonden voor individualiteit binnen de voor haar werk zo kenmerkende, minutieus gestructureerde bewegingscomposities. Een artistieke zielsverwantschap? Dat voert misschien wat ver. Maar Reich herkende bij zijn eerste 'live' kennismaking met het werk van De Keersmaecker wel direct dat hier iemand zijn compositie werkelijk had doorgedronken, geanalyseerd en, vooral, tot in essentie begrepen.

## RAZENDENTHOUSIASTE MUSICI

Die eerste confrontatie liet overigens wel even op zich wachten. Begin jaren tachtig ontving Reich een brief uit België van een jonge vrouw 'met een heel lange naam', die vroeg of zij zijn muziek mocht gebruiken en een aantal van zijn musici kon laten spelen bij haar nieuwe werk, *Fase*, een duet voor haarzelf en Michele-Anne De Mey. Ach ja, waarom niet? Zijn composities werden wel vaker door choreografen gebruikt, onder wie Lucinda Childs. Toen zijn musici razendenthousiast terugkeerden van hun Europese avontuur was zijn nieuwsgierigheid weliswaar geprikkeld, maar toch duurde het tot eind jaren negentig voor hij zag waartoe zijn 'samenwerking' met De Keersmaecker had geleid. 'Mijn mond zakte open', vertelde hij in *The New York Times*. 'Van alle choreografieën die op mijn muziek zijn gemaakt, was dit verreweg de beste die ik ooit zag. De manier waarop zij het 'phasing' principe\* had gebruikt, wat echt erg lastig is; de briljante belichting in Piano Phase, waardoor hun schaduwen alter ego's lijken; de manier waarop in 'Come Out' het



## 'Rain' is De Keersmaecker op haar best



impliciete geweld van het stuk is opgepikt – het was allemaal analoog aan de muziek. Op een emotioneel en psychisch niveau voelde ik dat ik iets had geleerd over mijn eigen werk.'

### CHOREOGRAFIE ALS SLEUTEL

Die sensatie van 'iets leren' is precies wat *Rain* ook oproept bij de toeschouwer: al kijkend begint hij steeds beter te luisteren, steeds vollediger te horen. Alsof de choreografie telkens een sleutel aanreikt tot de onderliggende structuren van de compositie. De Keersmaecker maakt de kijker/luisteraar acuut bewust van fluctuaties in tempo, ritme, dynamiek, instrumentatie en klankdichtheid door te schakelen en te variëren met het karakter van passen, frasen, formaties, (a-)synchroniciteit, 'gewicht' van de beweging. Onnadrukkelijk en tegelijk met een onontkoombare helderheid. De bedrieglijke schijn van vanzelfsprekendheid – 'ja natuurlijk doe je dat zo!' – is natuurlijk het resultaat van gedegen studie. In de derde bundel die De Keersmaecker in samenwerking met danswetenschapper Bojana Cveji publiceerde – *Drumming &*

*Rain, A Choreographer's Score* – gunt de choreografe het publiek een inkijkje in haar werkwijze, met tekeningen, schema's en schetsen én, niet in de laatste plaats, toelichtingen in interviewvorm.

Daarin is ook de verklaring te vinden voor de onrust en de emotionele golfbewegingen, variërend van uitgelaten tot melancholisch, die telkens in het stuk aanzwellen en wegebben, analoog aan de ademhalingsritmes die ook de muziek kenmerken. Naast Reich kent *Rain* nog een ander vertrekpunt; de gelijknamige roman van de Nieuw-Zeelandse schrijfster Kirsty Gunn. Het is een coming-of-age-drama waarin een jong meisje er niet in slaagt haar verdronken broertje te reanimeren.

### SUBTIELE METAMORFOSE

Niet het verhaal op zichzelf vormde de inspiratiebron, maar een specifieke sectie uit de roman. 'Wat mij in de tekst aantrok', licht de choreografe toe, 'is een subtiel metamorfose van een objectieve medische beschrijving [van mond-op-mondbeademing - FvdW] naar een intensieve, emotionele bewustwording dat het leven verloren

is, en dat het onmogelijk is de dierbare weer tot leven te wekken. Het verdrinkingsongeluk verleent water noties van flow, gevaar, en melancholie als antwoord op een gevoel van verlies.'

*Rain* is zo, aldus een karakterisering van De Keersmaecker zelf, 'een metafoor voor tegenstrijdige emoties van vitaliteit en melancholie.' Bovenal echter is het een superieure, fundamentele en tegelijk zeer toegankelijke choreografische expositie van een complexe compositie. ■

\*Phasing is een compositorisch principe, waarbij een identiek stuk repetitieve muziek wordt gespeeld door twee instrumenten, in twee iets verschillende tempi. Daardoor verschuift het aanvankelijke unisono langzaam naar een echo- en verdubbelingseffect om steeds verder ontbonden te raken en gaandeweg weer naar unisono te bewegen.

***Rain* van Anna Theresa De Keersmaecker.**  
Internationale tournee vanaf 4/10.  
Amsterdam 5 en 6/11, Rotterdam 30/11.  
[www.rosas.be](http://www.rosas.be)